

Життя відомого кінофабриканта Олександра Дранкова тісно пов'язане з Україною. У Севастополі він став відомим завдяки своїм музичним здібностям. Жодне весілля чи день народження не обходилися без його участі, згадував оператор О.Лемберг. Тут він уперше взяв до рук фотоапарат. Спливе зовсім небагато часу, і Дранков стане відомим фоторепортером Петербурга (навіть отримає статус «постачальника двору його Імператорської Величності»), а згодом — одним із зачинателів вітчизняної кінематографії.

Роман Росляк

34 «Українська одіссея» Олександра Дранкова

Попри значні заслуги перед «десятою музою» (взяти хоча б створення першого ігрового фільму «Понизова вольниця», зйомку Льва Толстого, кадри якої стали неоціненними), переважна більшість істориків кіно радянського періоду давали йому досить негативну характеристику. І далеко не безпідставно.

«Це, безумовно, найтипівіша й найяскравіша постать кінематографічного ділка дореволюційних років, — зазначав у «Кинематографии дореволюционной России» С.Гінзбург. — Невігластво, авантюризм, сумнівна порядність у веденні фінансових справ поєднувалися в ньому з надзвичайною енергією, невгамовним прагненням розбагатіти, з готовністю ставити на карту все, досягнуте раніше, заради дуже сумнівного шансу на виграш».

Р.Соболев у книжці «Люди и фильмы русского дореволюционного кино» також звертав увагу на авантюрний і спекулятивний характер діяльності кінопідприємця: «У нього було щось від гоголівського Ноздрьова: Дранков постійно ставав головним учасником різних непривабливих історій».

Не пориває Дранков і з Україною, яка становила для нього значний комерційний інтерес, будучи ринком збуту кінопродукції. Про це свідчать представництва його фірми (дані за 1911 рік) у Києві (вул. Прорізна, 5), Харкові (вул. Московська, 8) та Одесі (вул. Пушкінська, 24). В Україну він повернувся і після жовтневого перевороту 1917 року в Петрограді, відразу розпочавши активну діяльність, пов'язану не лише з «десятою музою». Так йому вдалося втертися в довіру до керівництва одеського театру «Інтермедій», яке не лише

передало «підприємцеві» всі права на експлуатацію, а й перейменувало театр. На шпальтах місцевих часописів з'явилося навіть оголошення, що 3 і 4 листопада 1918 року в «Театрі Дранкова» ставитиметься «Перша ніч». Але для керівництва театру вона стала останньою краплею, яка переповнила чашу терпіння: «У зв'язку з тривалою відсутністю О.О.Дранкова, — читаємо в «Одеском листке» за 23 листопада, — та невиконанням ним умов договору з контрагентами театру «Інтермедій», експлуатація театру перейшла до інших осіб... Театр Дранкова знову перейменовується в театр «Інтермедій».

Але «театральна» діяльність Олександра Осиповича не вичерпується лише цим фактом. У його стилі була проведена рекламна акція відкриття в Одесі кабаре з досить оригінальною назвою — «Під три чорти». До чергової авантюри вдалося залучити навіть якогось фабриканта, що займався виробництвом тканин, він довірив «талантам» Дранкова сто тисяч рублів. Відкриття кабаре планувалося і в Києві. До нього, як повідомляла місцева преса, запросили режисера віденської оперети Леопольда Поппера. І цього разу Олександр Осипович не зрадив своїх принципів. Саме «одеські гастролі» стали причиною досить різких висловлювань журналу «Мельпомена», який схарактеризував його, як «ділка, підприємця, що поєднував у своїй роботі широту і розмах великого імпресаріо з навичками та прийомами «гершефтмахера» з третьосортної кав'ярні». Людина, яка нічим не гребувала, нічого не соромилась і ні перед чим не зупинялася. Навіть перед загрозою кримінальної відповідальності. Справжній дволикий Янус, одна половина якого

могла імпонувати будь-кому... Але досить було поглянути на другу половину обличчя, і перед вами виступали риси зовсім іншої фізіономії: спритного, безсоромного авантюриста, театального підприємця найнижчого гатунку...» Бачимо, ця характеристика не відрізняється від уже цитованих, хіба що більш емоційна. Видно, автор публікації вкладав душу...

Не менш вдалою була діяльність Дранкова на кінематографічній ниві. Йдеться не про «виробництво порнографічних фільмів для стамбульських кубел розпусти», як стверджував Р.Соболев, а про підготовку кадрів. Взагалі, «педагогічна жилка» в Олександра Осиповича проявилася ще в Севастополі, де йому ніби вдалося набрати слухачів до танцкласу. Доречно згадати і його спроби ще 1911 року створити школу кінооператорів, з котрої, як і слід було передбачити, нічого путнього не вийшло. У вересні 1918 року київська преса активно агітувала записуватися до практичної кіностудії (на той час кіностудія — навчальний заклад. — *Прим. авт.*) при кінематографічній фабриці «А.О.Дранков и К». Усі охочі мали змогу зробити це у готелі «Франсуа».

За задумом її організатора, студія включала операторський, лабораторний та знімальний (логічно зробити припущення, що йдеться про акторський. — *Прим. авт.*) відділи. Серед предметів — міміка, пластика, мистецтво екрана, література, сценарій, музика, гра та грим для екрана «під особистим наглядом директора фабрики О.Дранкова». Навіть не вдаючись до докладного аналізу, можна відразу зрозуміти, що тут, м'яко кажучи, не все чисто. Візьмемо, для прикладу, суто технічний відділ — лабораторний — і спробуємо відшукати відповідні йому дисципліни. Марна трата часу і сил. Список викладачів оголошено такий, що складається враження про наміри Олександра Осиповича зробити переворот у справі підготовки кадрів. Судіть самі: актор кіно та Малого театру В.Максимов, актор П.Баратов, актриса трупі М.Синельникова, О.Полевицька, актриса Т.Павлова, з Великого театру — балетмейстер Л.Жуков та артисти балету Є.Андерсон і Л.Новиков, режисери М.Євреїнов, Ю.Озаровський, І.Шмідт, художник та кінорежисер М.Вернер, кінодраматург А.Каменський, журналіст, драматург, критик та історик театру О.Плещеев, літератор В.Регінін. Для певності Дранков посилив цей, і так «зірковий» склад, додавши прізвища іноземців: головного режисера німецького «Сінема Біоскоп» Густава Беєра та примадонни віденської оперети Корді Мілович. Окрім трьох, так би мовити, чисто кінематографічних відділів, з'являється ще й спеціальний — хореографічний. Видно, «педагогічні» апетити Дранкова росли. Тим-то й пояснюється наявність у переліку викладачів прізвищ представників балету. Відразу зазначу, що це був черговий блеф,

— Є.Андерсон і Л.Новиков організовували власну балетну студію в Одесі і тому через пресу заявили про свою непричетність до дранковського дітища. Причин для сумнівів у дієздатності практичної кіностудії з кожним разом з'являлося все більше. А тут масла в вогонь підлила заява Дранкова, що тягнула на сенсацію, про зйомки «в недалекому майбутньому» таких масштабних історичних фільмів, як «Мазепа» й «Богдан Хмельницький».

Одне слово, погортавши пожовклі сторінки одеських часописів, я одержав, власне, прогнозований результат, — вони також агітували за вступ до дранковської кіностудії, а викладацький склад фактично повторював київський, з тією різницею, що слухачів записували в уже відомому театрі «Інтермедій». Якщо вірити оголошенням, то, наприклад, і В.Максимов, і О.Полевицька одночасно повинні були перебувати в Києві і в Одесі «під особистим наглядом... О.О.Дранкова». А коли погортати ще й харківські газети, то можна увірувати в надприродну силу... Чи, може, Олександр Осипович уявляв себе в трьох іпостасях — Отця, Сина та Духа Святого. Було б смішно, якби не було сумно — реклама зробила свою справу: в Києві, Одесі, Харкові знайшлося чимало довірливих, котрі за будь-яку ціну бажали долучитися до «високого мистецтва», для котрих лаври «королів» і «королев» екрана ставали причиною безсоння і втрати апетиту. Яким же чином функціонували ці кіностудії, хто в них викладав, і чи взагалі вони існували? Відповідь на останнє питання — ствердна. Зрозуміло, що функціонували вони далеко не з оголошеною структурою (чотири відділи). Фактично ніхто з наведеного переліку не викладав. В Одесі це були артисти драми Ливського — С.Ценін і Черневський. У Києві цю функцію ймовірно виконувала Корді Мілович, яка справді прибула з Відня, проте вже на початку 1919 року слухачі практичної кіностудії перейшли до кінематографічних курсів Г.Азагарова.

Про подальшу долю «великого кінопедагога» відомо небагато. Кінодраматург Л.Нікулін стверджував, що 1919 року він утік до Константинополя, влаштувавши там «блошині перегони».

Дранков, зрештою, добрався до Нового світу. За словами Р.Соболева, він придбав автофургон. Обладнавши його фотоапаратурою і кінопроектором, вирушає шляхами Америки де й зникає безслідно... Але не таким був Олександр Осипович. Серед низки документів, виявлених в інституті єврейських досліджень у Нью-Йорку російським істориком А.Степанським, є і лист Дранкова до Г.Бернштейна від 11 лютого 1927 р., який засвідчує, що й у США Дранков не покинув кінобізнесу. Але чи був він «вдалим» — важко сказати, адже американці люди прагматичні... Помер О.Дранков, на думку А.Степанського, не раніше 1945 року.